

DE DUISTERE MENS

Orde Der Verdraagzamen

's-Gravenhage

VERENIGING "ORDE DER VERDRAAGZAMEN"

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 58

GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Secretariaat:

de Perponcherstr. 98 Den Haag Tel 606650 Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl voor verslagen en abonn. Barentzstr. 48 Den Haag tel. 637383

DE DUISTERE MENS.

Als men een studie over het menselijke denken wil maken, is menigeeen geneigd om een dergelijke titel wat sceptisch te benaderen. Men vraagt zich af, waar dit duister wel ligt. Ik hoop u duidelijk te maken waar eigenlijk het falen van het menselijk denken en daarmee ook de zuiver menselijke logica, die in feite onlogisch is, vandaan komt.

Wij moeten de mens in zijn denken bezien als een wezen, dat zeer sterk door de gemeenschap wordt beïnvloed. Als je wordt geboren, begint er reeds een scholing; en begrippen als zekerheid en onzekerheid worden onmiddellijk geassocieerd met bepaalde begrippen uit de maatschappij, zoals ouderlijk gezag maar ook godsdienst, oriëntatie t.a.v. de gemeenschap, rechten in de gemeenschap e.d. Het komt maar zeer zelden voor, dat een mens in staat is deze primaire beïnvloeding van zijn denken in het latere leven te overwinnen. Hij wordt gedreven door een aantal begrippen, die hij voor zichzelf niet durft uitspreken. In zijn denken zijn vele factoren, die hij - uiterlijk althans - ontkent, ofschoon zij de achtergrond vormen van zijn daden.

Dan moeten wij verder rekening houden met het feit, dat voor de mens de erkenning van zijn persoonlijkheid buitengewoon belangrijk is. Indien hij - onverschillig hoe - geen erkenning van een medemens kan afdwingen, dan zal hij zichzelf daardoor een verworpen voelen. Hij zal niet in staat zijn gelukkig te leven en in vele gevallen de maatschappij met een uiterste agressiviteit aanvallen.

Een laatste factor, die een grote rol speelt, is wel de vijandschap, die men heeft tegen al wat ooit het "ik" heeft overheerst. Als een mens wordt gedomineerd door geloof, een politieke partij, een bepaald theorema of wat anders en hij ontdekt dat hij eraan kan ontsnappen, dan zal hij - indien hij daarin verder geen bevrediging en zekerheid meer vindt - worden tot de meest felle en fanatieke vijand van datzelfde geloof, diezelfde politieke overtuiging, diezelfde stem.

Hier heeft u dus een begin-punt. De mens denkt. Maar zijn denken is in feite driekwart op emotie gebaseerd en niet redelijk. Hij heeft wat hij noemt logica. Doch deze logica is in feite geen werkelijke logica maar een pseudo-logica. Hij baseert zijn conclusies nl. niet alleen op feiten, maar hij baseert ze op die feiten, die hijzelf aanvaardbaar vindt. Hij treedt dus selecterend op; en in dit selectieproces is hij bereid alles te vergeten of te verwerpen, wat hem zelf in een volgens een gevormde denkgewoonte onaangenaam daglicht zou kunnen stellen.

Waar begint de emotie, waar houdt het denken op? Ik geloof, dat het heel moeilijk is om een dergelijke vraag concreet te beantwoorden; maar ik wil toch een poging in die richting wagen.

Zolang een mens zich alleen aan de feiten houdt en daarmee zonder meer werkt, kunnen wij spreken van denken. Zodra de mens de feiten begint te interpreteren, is er eigenlijk al sprake van emotie, want de interpretatie is de afbuiging van de werkelijkheid volgens het eigen voorstellingsvermogen of het eigen

belang. Hoe ver men daarbij kan komen, moge blijken uit enkele voorbeelden uit de historie en de moderne tijd.

In de tijd, dat voor het eerst werd gesteld, dat de aarde zich rond de zon beweegt (althans in de christelijke wereld voor het eerst werd gesteld), waren er enkele wetenschapsmensen, die de argumentatie moesten aanvaarden. Zij zagen dus de volledige juistheid van de bewering in, maar zij waren gewend om munduscentrisch te denken en de wereld te zien als middelpunt van het Al. Het aanvaarden van een andere stelling voor deze aarde in de totaliteit gaf hun een gevoel van onzekerheid, een minderwaardigheid. Het resultaat was, dat juist deze geleerden (waaronder 2 mensen uit de burgerstand, één edelman zelfs en 3 dominicanen) een klacht indienden, die tot de herroeping heeft geleid van Galileï's stelling.

Hieruit blijkt reeds dat het voor de mens dus erg belangrijk is zijn eigen plaats te weten. En wanneer de plaats, die hij voor zichzelf heeft uitgezocht wordt bedreigd, dan is hij niet bereid de feiten te erkennen en voor zichzelf een nieuwe oriëntatie in het leven te zoeken, maar eist hij van het leven, dat het alle nieuwe ontdekkingen zal onderdrukken om op deze wijze de eigen stelling te kunnen handhaven.

Een historisch voorbeeld van deze vorm van geborneerdheid vinden wij in de laatste keizer van Duitsland. Deze mens was innerlijk zeker geen militair. Hij voelde heel weinig voor de discipline en al wat erbij behoorde. Hij was vaag filosofisch aangelegd, maar men had hem geleerd dat je alleen keizer kunt zijn, indien je ook soldaat bent. Het resultaat is geweest dat deze Wilhelm, juist omdat hij innerlijk het militaire gedoe verachtte, meer dan menige vorst voor hem, zich als groot militair veldheer op de voorgrond schoof. De fatale gevolgen daarvan zijn in 1914 gebleken. Wij kunnen natuurlijk wel zeggen, dat deze mens anders had kunnen reageren, maar voor hem was het belangrijker om keizer te zijn (dus te beantwoorden aan de eisen, die men hem stelde) dan om mens te zijn.

Er was een zeer gelovig en ook zeer liefde priester, Tomàs de Torquemada, als ik me niet vergis, die eigenlijk niets anders wilde dan de mensen helpen om gelukkig te zijn; maar het geloof zag hij als voorwaarde voor het geluk. Hij werd parochie-geestelijke en werd geconfronteerd met enkele joodse wijsgeren. Zij brachten hem aan het twifelen t.a.v. de waarde van het eigen geloof. Kort daarop sloot deze Torquemada zich aan bij een genootschap, dat de verdediging van het geloof beoogde en werd een der uitvoerders van het H. Officie; een van de pijnigers van de Inquisitie. Met al wat hij zijn slachtoffers deed lijden, leed hij zelf mee. Hij is overigens daaraan op den duur ook overleden. Hij kon alles aanvaarden, behalve dat het geloof, waarop hij zijn leven had gebaseerd, misschien nog andere mogelijkheden bood dan ~~dan~~kerkelijk werden erkend.

Drie voorbeelden. Driemaal eenvoudige mensen zoals u. Driemaal duistere mensen, omdat zij blind wilden zijn voor al datgene, wat klaarblijkelijk toch voor iedereen kon worden gedemonstreerd. Blinde mensen zijn er zoveel; en hun blindheid komt niet voort uit een karakterzwakte, maar uit het onvermogen zich in het menselijk denken te onttrekken aan de oriëntatie die werd gegeven, meestal in de eerste 15 tot 20 levensjaren.

Hoe gebeurt nu eigenlijk dit scholen, dit oriënteren?

In de eerste plaats is het zeer belangrijk, dat een groot aantal mensen (in feite het merendeel van een gemeenschap) bepaalde dingen als onomstotelijk waar aanneemt. Dit behoeft dus niet redelijk te zijn; men accepteert dit. Om u een voorbeeld te geven:

Zeer velen onder u weten van het gevaar van de atoombom. Ze spreken erover, maar hebben toch altijd het gevoel: ach, ons zal dit wel niet gebeuren. Dat betekent, dat - naarmate u meer het gevoel hebt "ons kan toch niets gebeuren" - u de jongeren in uw omgeving sterker zult oriënteren in dezelfde richting. Men denkt heel vaak, dat het de opvoeding is, die het denken van de mens een bepaalde richting geeft. Dat is maar zeer ten dele waar. Het is vooral de waarde-ring, die in het milieu leeft. Als een jongetje, dat goed kan leren, door iedereen wordt gefêteerd, dan kan dat voor de andere kinderen een aanleiding zijn tot afgunst, maar het zal aan de andere kant bij hen toch een zekere behoefte aan er-

kenning en dus ook aan kunde tot stand brengen. Op het oogenblik, dat lichamelijke prestaties meer worden geëerd, zien wij dat een ieder zich eerst gaat richten op de mogelijkheid van lichamelijke prestaties. In de maatschappij is kennis nu eenmaal belangrijk en daardoor zien we later vaak een vervlakking hiervan. Er zijn meer kinderen, die in hun jonge jaren sportheld willen worden dan kinderen, die een ernstig beroep willen uitoefenen. En indien zij dit beroep gaan uitoefenen, zullen zij dezelfde behoefte aan bewondering hebben, die de sportheld eens toonde; met andere woorden: zij zullen veel meer doen om bejubeld en erkend te worden dan om waardig te presteren.

U denkt misschien, dat dat bijkomstig is, maar dat is niet waar. Juist het zoeken naar deze erkenning maakt het voor de mens onmogelijk eerlijk te zijn. In practisch elk milieu, dat u op het oogenblik op deze wereld kunt vinden, is oneerlijkheid een deugd. "Zeg maar, dat vader en moeder niet thuis zijn." "Jantje, dat mag je niet zeggen, al is het ook waar. Het is onbeleefd." Iemand, die gladjes weg kan liegen op een beleefde manier, wordt kennelijk meer gewaardeerd dan iemand, die - maar een beetje cru - de waarheid zegt.

Liegen is dus een deugd; dan moet ik kunnen liegen. Ik weet, dat de leugen verkeerd is. Ik weet, dat die leugen in 9 van de 10 gevallen wordt achterhaald, toch zal ik liegen. Waarom? Omdat ik het gevoel heb, dat ik door de leugen aanvaardbaarder ben in de wereld dan zonder deze leugens.

Wie de wereld van vandaag probeert te ontleden, zal ontdekken dat zij voor een groot gedeelte bestaat uit neutralen. Neutraliteit is bij het merendeel der mensen a.h.w. een ingeschapen levenshouding. En waarom? In het verleden is gebleken dat mensen, die sterk stelling nemen, daarvan het slachtoffer worden. Ze worden misschien een oogenblik bejubeld, maar aan de andere kant lopen ze ontzettend veel gevaar. Het is dus verstandiger eerst de kat uit de boom te kijken; eens te kijken wie er wint. In deze wereld kunt u zien hoe overal de mensen zich niet op de feiten oriënteren maar op de mens, die wint.

Een ieder is tegen kolonialisme. Kolonialisme is uit de tijd. Wat er in Vietnam gebeurt, is een vorm van kolonialisme; maar dat is niet uit de tijd, omdat het die naam niet draagt. Met andere woorden: het gaat om de naam, niet om het begrip.

Een wereld van democratie is belangrijk. Dus - stelt men - zijn wij democraten. Maar als onze bondgenoot niet democratisch denkt of handelt, dan moet daarvoor een verklaring zijn, want hij is onze bondgenoot en dus is hij democraat. Zo kan ik enerzijds fulmineren tegen communisme of fascisme en anderzijds mij als bondgenoot met landen, die op deze wijze georiënteerd zijn, rustig verbinden in defensieve en zelfs agressieve pacts.

Hier is elke logica weg. Indien ik tegen dictatuur ben, dan moet ik Franco, Salazar en vele anderen, die door geweld regeren, in feite afwijzen; ook indien dit gaat om handelscontracten, defensieve of andere afspraken. Als ik dat niet doe, ben ik niet eerlijk. Dit is een voorbeeld, dat voor u misschien meer spreekt dan vele andere.

Waarom dan toch deze bondgenootschappen? Omdat het in feite niet gaat om democratie of dictatuur, maar omdat het gaat om zelfhandhaving. Omdat men liever liegt tegen zichzelf dan zich aan enig risico bloot te stellen.

De wereld van vandaag bestaat - en ik hoop, dat men mij dit zal willen vergeven - grotendeels uit lafaards. Sommige lafaards vechten, omdat ze bang zijn om niet te vechten. Anderen doen, alsof zij niet zien wat er werkelijk gebeurt, omdat zij bang zijn anders aangevallen te worden. Nog anderen zwijgen, omdat zij hun eigen positie en welzijn toch eigenlijk meer op prijs stellen dan de zo bejubelde gemeenschap. Lafaards allemaal. Maar dat mag niet worden gezegd. Want ben je nog wel een lafaard, als je met inzet van desnoods millioenen mensen durft strijden voor de vrijheid? Dat is toch heldenmoed! Als je tegen de publieke opinie in je mening blijft volhouden, dat is toch heldenmoed! Zo redeneert de mens.

Hier zit een eigenaardig zelfbedrog in: dat vreemde ontkennen van de waarheid. Je bent een lafaard, als je niet doet wat je weet dat juist is, of dat nu is vechten of niet vechten enz. enz. De mensen weten dit, maar hun logica verdraagt nu eenmaal niet een lijnrechte stelling.

Als ik u b.v. zou zeggen, dat de gemiddelde incompetentie van het Nederlandse volk op waardige wijze wordt weerspiegeld in hen, die dit volk leiden, zoudt u mij onmiddellijk aanvallen. Ik mag kritiek hebben op uw regering, ik mag kritiek hebben op het volk, maar ik mag niet veronderstellen dat in beide factoren een gelijke minderwaardigheid aanwezig is en dat deze door niets wordt gecompenseerd.

Waarom niet? Omdat een dergelijke stelling (het is een stelling, meer niet, een voorbeeld) zou inhouden, dat u minderwaardig bent; dat u weigert boven de middelmaat uit te gaan; dat u weigert uw capaciteiten werkelijk te gebruiken, uw verstand werkelijk te laten werken. En dat kan niet. De anderen misschien, maar u niet. En als het daarom gaat, dan zijn er heel veel partijen, waarvan je kunt zeggen dat ze eigenlijk uit de tijd zijn, ouderwets, onlogisch; maar uw partij niet.

Kerken zijn over het algemeen een vorm van op geloof gebaseerde zelfverheerlijking, gepaard gaande met afzetterij en bedrog, behalve uw kerk of genootschap. Onthoudt u dat wel.

Waarom? Omdat het voor u niet alleen belangrijk is door de gemeenschap te worden aanvaard, maar ook omdat u uzelf moet aanvaarden. Dan krijgen wij b.v. redeneringen als volgt: Wij hebben ons zo lang georiënteerd op Rusland of op de Ver. Staten, dat het onmogelijk is deze oriëntatie onmiddellijk te veranderen. Ook al weten wij, dat wat Rusland of de Ver. Staten doet op dit moment onjuist is, zo zullen wij toch onze steun moeten geven, want wij zijn zelf zodanig georganiseerd dat elk onmiddellijk veranderen van standpunt voor ons een val, een verbreken van onze macht zou betekenen. En nu komt de eigenaardige draai: Daarom is het goed alle dingen te aanvaarden, die in wezen onjuist zijn, mits wij ernaar streven deze langzaam en ongemerkt te veranderen.

Dat is gewoon niet meer logisch. Misschien gaat u nu begrijpen, waarom ik spreek over de duistere mens.

In het leven van de mens spelen heel veel fasen een rol: o.a. bepaalde invloeden uit een gemeenschappelijk bewustzijn, uit een geestelijk bewustzijn, zowel persoonlijk als wederom uit een geestelijke gemeenschap voortkomend. Daardoor erkent de mens vaak feiten, zonder dat hij ze kan beredeneren.

Nu zegt men b.v.: Ik voel aan, dat dit mogelijk is en ik zie verschijnselen, die mij erop wijzen dat het mogelijk is, maar daar ik bij redelijk onderzoek heb moeten constateren dat de oorzaken niet vaststelbaar zijn, moet hier worden gesproken van een toevalligheid en is in feite het geen ik meende als mogelijk te zien en te constateren dus een onmogelijkheid. Daarom moeten wij dit verwerpen en een ieder, die de moed heeft deze mogelijkheid te propageren aanvallen als incompetent, inconsequent, niet wetenschappelijk, niet rechtgelovig etc.

De geest geeft inspiratie. Zolang die inspiratie niets te doen heeft met de werkelijkheid, is ze welkom. Schrijf de mooiste muziekstukken, die u innerlijk hoort en men zal u hoogstens bejubelen of eenvoudig voorbij laten gaan. Schrijf in mooi proza alle gedachten neer, die er in u opkomen, maar maak er een sprookje van en men zal zeggen, dat u juist heeft gesproken, of indien dat niet goed mogelijk is, projecteer in het verleden of in de toekomst; 'n ieder zal glimlachen en zeggen, dat u het toch maar raak heeft gezegd. Maar als u iets aanvoelt en durft zeggen "zo is het vandaag, dit zijn de fouten van vandaag, dat is de ontwikkeling, de verhouding die nu bestaat," dan valt men u aan en zal men u tot zwijgen brengen, hoe dan ook. Dat is menselijke logica, want de waarheid mag niet aanvaard worden.

Wanneer een priester (dit is een historisch feit) wonderen doet, zieken geneest, mensen van epilepsie bevrijdt (hij noemt dit bezetenheid), dan zal men verwachten dat de kerk, waartoe hij behoort, blij zal zijn eindelijk iemand te vinden, die niet slechts spreekt over bovennatuurlijke krachten, maar ze ook manifesteert. Deze priester werd tenminste viermaal overgeplaatst van het ene klooster naar het andere. In het laatste had deze wat ouder geworden man practisch huisarrest. Want wonderen zijn natuurlijk mogelijk en God werkt wonderen, maar deze wonderen moeten natuurlijk niet gewerkt worden in de kerk, die zich daarop baseert, want dan zouden er eisen worden gesteld aan die kerk, waardoor velen in hun geloof zouden worden geschokt. Het is beter, dat wij de wonderdoener desnoods ter dood veroorde-

len, dan dat het geloof in de onfeilbaarheid van onze gemeenschap zou worden geschokt.

Indien een geest zich zou manifesteren midden op straat en een waarschuwing zou spreken omtrent een ramp, die binnenkort zal uitbreken, dan zal men onmiddellijk zeggen dat hier sprake is van een collectieve hallucinatie; want geesten kunnen zich immers zo niet manifesteren, en wie bewijst mij dat het een geest was? Het kan wel iets anders zijn geweest. Bovendien kweekt deze boodschap paniek. Zelfs indien ze waar zou zijn, is de gemeenschap niet in staat om met dergelijke gebeurtenissen rekening te houden. Men heeft eenvoudig niet de mogelijkheid zo'n paniek onmiddellijk op te vangen door redelijke voorzieningen. Dientengevolge moet het volk gerustgesteld worden. Dit is een collectieve hallucinatie of een projectie, een grap door kwaadwilligen of studenten uitgehaald. Er is geen gevaar. Menselijke logica.

Menselijke logica, mijne vrienden, is ongeveer het volgende: Wanneer in Nederland 3 atoombommen vallen, is er geen levende ziel meer over. Dientengevolge moeten wij stellen, dat dit niet zal gebeuren. Wij weten, dat het zeer waarschijnlijk wel zal gebeuren, omdat Nederland o.a. belangrijke havens en industrie- en verwerkingscentra bezit. Maar daarover praten we gewoon niet. Het zal toch wel niet gebeuren, want wij zijn niet in staat om afdoende maatregelen te treffen voor het geval dat het gebeurt; en de mensen zouden dus van ons eisen dat wij maatregelen nemen (politiek en anderszins), waardoor dit gevaar bezworen zou kunnen worden. Dit echter zou onze internationale positie aantasten en dus kan het niet.

Wanneer ik tot u spreek als geest, dan wordt veel van mij getolereerd en dat is begrijpelijk, want ik ben een geest en die kun je weglachen. Je kunt hem maken tot een stunt van een bedrieger, tot een hysterisch verschijnsel van een onevenwichtig mens. Je kunt, kortom, duizend-en-één verklaring vinden, waardoor je een dergelijke boodschap kunt ontwaarden, in twijfel trekken. Bovendien, de mensen, die het horen, geloven het misschien wel, maar ze doen er toch niets mee.

Indien ik ditzelfde wat ik nu heb gezegd als mens zou zeggen op het Binnenhof, op het Plein of ergens anders waar ik mensen kan vinden, die naar me willen luisteren, dan zou ik zeer snel worden gearresteerd, na een lichte straf worden ontslagen en zodanig onmogelijk gemaakt in de samenleving, dat ik mijn mond wel zou moeten houden of creperen. Dat is menselijke logica.

Ik weet wel, dat de mens vele goede eigenschappen heeft. Ik zeg niet dat de mens uitdrukkelijk en voortdurend duister is. Ik zeg dat zijn denken duister is. Maar ik heb teveel voorbeelden gegeven om nog lang daarmee bezig te blijven. Bovendien moet ik u de kans geven zo dadelijk vragen te stellen en daarvoor is het ook noodzakelijk, dat ik mijn standpunt dus nauwkeurig en scherp definieer. Ik stel:

1. Het menselijk denken is gebaseerd op emotie. Het intellect, het werkelijke verstand geeft interpretatiemogelijkheden, die echter door de emotie in hun richting worden bepaald. De feiten spelen voor de mens weinig of geen rol.
2. De mens denkt en reageert vanuit zichzelf. Dit is logisch zolang het wordt erkend, maar aangezien dit zou betekenen dat men een te grote aansprakelijkheid voor alle gebeuren in eigen bestaan zou moeten dragen, stelt men dat de buitenwereld het "ik" bepaalt en eveneens de maatstaven daarvan.
3. Alle waarden uit de geest en uit God worden erkend. Deze erkenning houdt niet in, dat wij - wat logische consequentie zou zijn - deze erkenning tot de basis van onze praktijk maken. Wij spreken over naastenliefde en denken aan eigenbelang etc. Kortom: de geloofswaarde voor de mens, die innerlijk noodzakelijk is, voert hem tot een vervalsing van zijn levenswaarden door de benamingen te veranderen. Maar naamsverandering betekent nog niet verandering van het wezen.
4. Alle hoge geestelijke waarden en impulsen, zowel als innerlijke (esoterische) ontdekkingen, vormen gezamenlijk voor de mens een eigen levensoriëntatie. Zij zou hem dus moeten richten. De mens prefereert de wereld te richten volgens zijn erkenningen, omdat hij vreest tekort te schieten door de eigen oriëntatie t.a.v. het erkende door te zetten.
5. De mens pretendeert een grote onafhankelijkheid, maar is niet in staat zich werkelijk een eigen oordeel te vormen. Hij beroept zich hierbij op de com-

plexiteit van kennis, feiten en verschijnselen om te ontkomen aan de noodzaak de eenvoudige en rechtlijnige erkenningen te moeten aanvaarden, die voortdurend in hen oprijzen.

6. De mens gelooft in een leven na de dood. Hij zegt er zeker van te zijn en tracht als een goed mens te leven. Hij vreest zeer te sterven. Twijfelt hij aan het bestaan na de dood of aan het eigen goede streven? Het is maar een vraag. Vraagt men hem waarom? dan zegt hij alleen, dat het onzeker is en dat hij op aarde nog zoveel te doen heeft.
7. De zelfrechtvaardiging van de mens ontstaat meestal door de normen, die hij anderen oplegt. Datgene, wat men in zichzelf het meest vreest, bestrijdt men bij anderen. Wederom projectie vanuit het "ik". Dit is onlogisch. Al datgene, wat wordt erkend als zijnde deel van de natuur, wordt door de mens - hetzij op de ene, hetzij op de andere wijze - verdraait en verwrongen om het een bijzonder karakter te geven. Dit impliceert, dat hij zijn natuurlijke status niet kan aanvaarden en zijn natuurlijk bestaan minacht. Wie de basis van zijn materieel bestaan minacht, kan zich niet beroepen op de hoogheid van zijn redelijke argumenten.
8. Een ieder, die de waarheid erkent, zou haar moeten leven en uitdragen. De mens, die een waarheid erkent, begint onmiddellijk haar aan te passen aan zijn praktijk. Dit is onlogisch. Een waarheid, die u aanpast aan uw praktijk, wordt een onwaarheid. Indien u uw praktijk aanpast aan de waarheid, worden waarheid en praktijk beide zuiverder en helderder uitgedrukt.

Dit zijn een aantal punten. Ik zou er meer aan toe kunnen voegen, maar de hele teneur van mijn betoog is hiermee wel duidelijk.

Onerlijkheid en zelfbedrog schijnen voor het menselijk bestaan essentieel te zijn. Het zou niet eerlijk zijn om u alleen van duister zijn te betichten en daarvoor argumenten aan te voeren, indien ik ook niet een uitweg zou kunnen geven, althans kunnen aanduiden, waardoor meer licht in het "ik" wordt gewonnen. Dan stel ik:

1. De mens, die bewust alleen vanuit zich op de wereld reageert, zonder een reactie uit die wereld op zich te verwachten, zal in staat zijn eerlijk en oprecht zichzelf te zijn.
2. De mens, die leert het begrip "geluk" en het begrip "vrede" niet te associëren met de gangbare interpretatie daarvan, maar ze geheel baseert op zijn innerlijk ervaren zonder meer, zal zich aan veel van de dwingende factoren van zijn maatschappij enz. kunnen onttrekken. Hij zal daardoor werkelijk gelukkig en in vrede kunnen leven.
3. Hij, die gelooft, moet zijn geloof nimmer conformeren aan de stellingen van anderen. Hij moet zijn geloof slechts leven om het zo voor zichzelf op de proef te stellen en zelf steeds meer overtuigd te geraken van de waarheid van dit geloof.
4. Hij, die een innerlijk besef verwerft, zal nimmer moeten uitgaan van het standpunt "nu heb ik iets bereikt wat erkenning van anderen eist". Hij zal moeten begrijpen dat hij, die innerlijk tot een bereiking komt, juist door uiterlijk dezelfde te blijven voor zover de bereiking dit niet onmogelijk maakt, eerst werkelijk zijn bereiking leert uitdrukken en vergroten.
5. Beroep u nooit op anderen en vertrouw nooit op anderen, voor zover het noodzakelijke verrichtingen etc. betreft. Doe zelf wat u zelf kunt doen. Tracht nooit meer te doen dan u kunt doen. Stel nooit aan uzelf of anderen eisen, die verder gaan dan uw eigen mogelijkheden en vermogens.
6. In contact tredende met de geest is het niet belangrijk in hoeverre die geest voor anderen waar is. Wel is belangrijk, dat het contact met die geest een voor u kenbaar en concreet verband vormt met een ongeziene wereld. Concreet betekent hierbij, dat de feiten, uitdrukkingen en werkingen van die geest of sfeer in uw eigen wereld kenbaar moeten zijn.

Met deze regels komt men vanzelf tot een groter licht.

Veel mensen menen, dat de duistere mens duister is, omdat het licht van besef niet bij hen ontstoken is. In feite is de duistere mens duister, omdat hij

het licht der waarheid, dat ook in hem leeft, met zoveel flarden van denkbeelden en ontwijkingen heeft omhangen, dat het niet meer kan schijnen.

Zet uw licht niet onder de korenmaat. Ga niet uit van het standpunt, dat u meer of minder waard bent dan een ander. Ga uit van het standpunt, dat u uzelf bent. Waarom bent u bang bepaalde gaven, inzichten, denkwijzen enz. in de wereld kenbaar te maken [terwijl u aan de andere kant u beroept op het feit, dat u deze dingen in u draagt], zodra u afwijkt van de norm, zonder dat iemand het merkt?

Maak u ook los van al die algemene begrippen. Als je over liefde hoort, dan denken de meeste mensen aan een geïdealiseerd samen-zijn van Romeo en Julia; een balkonscène compleet met nachtegaal en romantiek. Liefde heeft daarmee niets te maken. Dat is hartstocht plus jeugdig onverstand. Liefde is aanvaarding, is erkenning. Zij berust niet op banden. Zij berust niet op bepaalde verichtingen, al dan niet openlijk. Zij berust eenvoudig op de erkenning. Al het andere mag lichamenlijk noodzakelijk, begeerlijk, etc. zijn, maar het is geen hoge, geen edele waarde.

Er zijn mensen, die de onschuld eren; en nu bedoel ik zeker niet alleen in verband met Romeo en Julia. De onschuld van een kind; de geestelijke onschuld. Is dat eigenlijk geen illusie? 't Onschuldige kind is in zijn aard wreder en vastbeslotener dan u; het weet alleen minder. En dat onschuldige meisje heeft waarschijnlijk alleen de kans niet gehad. En die onschuldige jongen is alleen nog te dom of te jong om los te barsten. Die geestelijk blanke en onschuldige ziel is alleen nog niet in staat zich een oordeel te vormen over datgene, wat hij is en doet. Onbeschreven papier heeft weinig waarde. Onbeschreven mensen en mensenzelen nog minder.

Waarom zou de mens dan juist deze dingen op de voorgrond schuiven? Waarom zou hij met vertedering kijken naar het jonge roofdier en helemaal vergeten, dat het zo dadelijk ook hem tot prooi kan nemen? Waarom zou een mens zich tot de dierenwereld moeten wenden? Omdat hij die niet begrijpt? Om zo zijn verwerpen van de mensenwereld aanvaardbaar te maken. Dat alles is onlogisch; en de mens weet, dat het niet logisch is. Maar hij praat er net zolang omheen, totdat het aanvaardbaar schijnt. "De mensen zijn zo slecht, dat de dieren mij beter behandelen." Ja, dank je de donder. Indien je de mensen zoveel zou geven als je de dieren geeft, dan zouden ze net zo vriendelijk en net zo dankbaar zijn. Het is alleen maar van welk standpunt je het wilt benaderen, eerlijk of niet.

De moderne mens bedriegt zichzelf in velerlei opzicht. Hij bedriegt zich t.a.v. zijn stellingen van sociale rechtvaardigheid; want zijn sociale rechtvaardigheid is gebaseerd op een onrechtvaardigheid t.a.v. iedereen, die werkelijk presteert.

De mens bedriegt zich t.a.v. zijn vernieuwing van het geloof; want per slot van rekening, als je een aap een nieuw pak aantrekt, blijft hij een aap. De mens spreekt nadrukkelijk over de voordelen van de industrialisatie. Maar dat die tegelijkertijd een langzame zelfvergiftiging betekent en mede een zodanige vervreemding van de natuur dat het steeds moeilijker wordt te leven, terwijl steeds grotere aantallen mensen in leven blijven, daarover praat hij niet.

Kijk, dat is nu een verheerlijken van wat u nu toevallig bent of doet. Nederland is een klein land. Maar in zijn daden is het groot. Er is eens een Piet Hein geweest, zeerover in opdracht van de Staten. En als dat niet genoeg is, dan hebben we Feijenoord. En als we nog meer nodig hebben, dan hebben we minister Luns. Maar wat doen jullie eigenlijk zelf? Waardoor zijn jullie dan groot? Met de grote mond, die je opzet, als je niets anders te doen hebt? Zelfbedrog. Grootheid komt van binnenuit.

Nederland is niet groot, als het ontroerd door een sentimentele reclame-campagne een paar miljoen geeft voor gebrekkingen of voor hongerigen. Daarmee is het heus niet groot en ook niet goed. Maar indien dat Nederland iedereen die lijdt zonder meer zou helpen en zonder ophef, elke Nederlander voor zich, dan zou het goed zijn, dan zou Nederland groot zijn. Indien een mens de verantwoordelijkheid voor zijn daden zelf durft dragen, zelf goed handelt, dan is hij een groot mens. Op het ogenblik, dat hij zich onmiddellijk verschuilt achter de gemeenschap en beweert, dat

die er iets aan moet doen, deugt hij voor geen cent.

Het is gemakkelijk zo te praten, dat weet ik. Maar is het dan niet waar wat ik zeg? Ik verg niet van u, dat u uw praktijk van leven gaat veranderen. Ik vraag alleen van u, dat u begrijpt waarom de mens nog duister is. Omdat hij kennelijk niet in staat is zelfs maar eerlijk toe te geven, dat hij tekort schiet of dat hij niet deugt. Ik eis helemaal niet van u, dat u de wereld gaat veranderen. Ik eis zelfs niet van u, dat u uw leven gaat veranderen of uw denken. Ik vraag alleen van u, dat u de onvolkomenheden daarvan erkent.

Wanneer eenmaal deze instinctmatige afweer tegen alles, wat niet helemaal past bij de eigen werkelijkheid, kan worden verbroken, als de mens eindelijk kan begrijpen dat hij vele conclusies trekt, vele beslissingen neemt op emotionele basis en niet anderszins, dan is er hoop. Indien de mensheid echter blijft voor-geven alles volledig bewust, redelijk en goed overlegt te doen, dan ziet het er duister voor de mensheid uit.

De mensheid heeft voor zich een situatie geschapen, waarin juist dit eerlijk besef, dit eerlijk denken noodzakelijk is. Indien dit eerlijke denken ontstaat, kan de mens nl. leren zijn gevaren tenminste te zien en te ontwijken; kan hij leren een geloof te vinden, dat niet alleen afhankelijk is van allerlei vastgelegde toverformules en dogmata. Dat wilde ik vanavond wel in de eerste plaats naar voren brengen.

Misschien denkt u nu, dat ik een aanval heb gedaan op de mensheid. Dat is niet waar. De mensheid heeft vele grote mogelijkheden en ik heb deze geen enkel ogenblik ontkend. Maar ik heb erop gewezen, dat de mens door zijn manier van denken verkeerd reageert. Ik zeg niet, dat vele dingen, die voor de openlijkheid worden geheim gehouden, slecht zijn of onjuist, maar ik zeg wel, dat deze geheimhouding zelf aangeeft dat men daarin niet zeker is van zichzelf. Iets, wat eerlijk en waar is, hoeft je niet geheim te houden. Iets, wat eigenlijk niet goed is, houdt je geheim. Degenen, die steeds meer op geheimhouding zullen staan in allerlei opzichten, zijn dan ook kennelijk volgens mij die mensen, die weten dat ze ergens niet deugen, of dat hetgeen zij doen ergens niet deugt.

Kijk, dat zijn toch dingen, die gezegd mogen worden. Ik zal u zo dadelijk de gelegenheid geven mij aan te vallen op mijn woorden. Ik wil u niet in uw persoonlijkheid aanvallen. U heeft de mogelijkheid om dat licht, dat in u werkelijk leeft (het licht van waarheid) te doen uitstralen voor uzelf en daarmee voor de wereld.

Het zou dwaas zijn u in uw hele wezen aan te vallen. Ik heb u aangevallen in uw praktijk. Valt u mij aan in mijn onderwerp. ~~Valt u mij aan in mijn onderwerp.~~ Ik ben ervan overtuigd, dat ik u t.a.v. uw denken en van uw argumentatie kan aantonen, dat er duisternis in schuilt; een bewust afwijken van waarheid, een bewust ontwijken van licht en helderheid.

Ik hoop, dat u strijdvaardig genoeg zult zijn om uw gebruikelijke neutraliteit te doorbreken en eerlijk te zeggen dat u mijn argumenten misschien ook duister vindt, en waarom. Maar let wel, als wij met elkaar moeten spreken, dan is de emotionele kreet niet voldoende. Natuurlijk, ik zal ze als zodanig aanduiden. Vele mensen spreken met elkaar alleen door middel van emotionele kreten. "Wij moeten het gevaar van het communisme uitroeien," roepen ze. Maar ze bedoelen niet het communisme. Ze bedoelen die burens, waarmee ze het niet kunnen vinden. Of er zijn mensen die zeggen: "Wij hebben de enige waarheid." En als je vraagt wat die waarheid is, dan zeggen ze: "Daarover hoeven we niet te praten; het is de enige waarheid." Maar een waarheid, die niet kan worden ontleed of aangetoond, kan moeilijk een dergelijke pretentie volhouden. Kom dus niet met aantasting van het ware geloof, tenzij u ook kunt zeggen: waarom. Alleen zo kunt u duister doorbreken; niet op een andere wijze.

D I S C U S S I E .

x Uw betoog heeft als denkmodel over het denken van de mens dat dit a.h.w. als een scheepje drijft op emotionaliteit, welke het aan de rede veronderstelde immanente licht verduistert.

- Deze veronderstelling is mooi uitgedrukt, maar niet onjuist. Mijn stelling kan ik als volgt formuleren: Ofschoon de mens voorgeeft in zijn leven gedreven te worden door de rede, laat hij zich in feite drijven door zijn emotionaliteit en gebruikt hij zijn rede slechts om deze gedrevenheid voor zichzelf te rationaliseren.

x Kunt u nu iets zeggen over de manieren, waarop de menselijke rede deze ge-signaleerde "bron van duisternis" kan inperken?

- Kort gezegd: Realiseer u waar uw emotie spreekt. U zult dan bevrijd zijn van uw emotionaliteit, maar u zult uw emotie redelijk kunnen bezien en uw rede niet meer als verklaring voor uw emotie gebruiken. Hierdoor zult u beter begrijpen waarom u handelt, waarheen uw handelen u voert en zult u zeer waarschijnlijk door uw juister besef van uw eigen wezen en mogelijkheden (ook ondanks de emotionaliteit) redelijker uw gerichtheid en lot in de wereld kunnen bepalen.

x Maar is het wel juist om emotionaliteit als zodanig als bron van duisternis te beschouwen? Is het niet veeleer zo, dat inconsequentie in rechtlijnig denken de bron van alle duisternis is? Is dit alles niet inhaerent aan de natuur, waarin niets "rechtlijnig, abstract" groeit en waaraan wij als aardse mensen nu eenmaal ten dele onderworpen zijn?

- Ik vind dit een aardige redenering; het is nl. een poging om de emotie als basis van het bestaan te verdedigen. Ik geloof, dat dit voortkomt uit een zekere gehechtheid aan de toch wel erkende emotionaliteit. Maar indien u goed naar mij heeft geluisterd, is mijn argument niet geweest dat de emotie moet worden uitgeblust. Wel, dat de rede niet mag dienen om de emotie in een schijnbaar rechtlijnig schema in te bedden. Indien men consequent handelt, handelt men al niet meer werkelijk emotioneel. De inconsequentie is het gevolg van de emotionaliteit. Wanneer deze wordt beseft, zal men althans daar, waar het noodzakelijk is, consequenter kunnen handelen en denken. Ik geef graag toe, dat de emotie (dus niet het beeld, waarin zij zich uit), maar de emotie in haar wezen inhaerent is aan uw menselijk bestaan; ja zelfs meer, dat zij deel is van uw bewust bestaan, ook als geest. Maar ik geloof niet, dat dit nu uitsluit dat we de rede daarnaast toch van node hebben.

Nu wordt hier geponeerd, indirect, dat de rede rechtlijnig is. Ongetwijfeld alweer een poging om de rede in een kwaad daglicht te zetten. Mag ik opmerken, dat de rede nimmer rechtlijnig is, maar dat zij zich altijd straalsgewijs vanuit het "ik" naar het ervaren beweegt om zo dit te erkennen. Er is dus geen sprake van een absolute rechtlijnigheid. Integendeel, er is sprake van de erkenning van de op zich natuurlijke gebogen en hoekige lijnen (want die zijn er ook), die de natuur nu eenmaal eigen zijn.

x Bestaat er nog zo iets als een objectiviteit?

- Er bestaat geen objectiviteit, omdat de beschouwing van het object inhoudt, dat slechts de interpretatie van het object door de beschouwer verwerkt kan worden. Alles is dus in wezen subjectief. Maar het kan meer of minder subjectief zijn. Het wordt meer subjectief naarmate de emotie in plaats van de erkenning een rol gaat spelen.

x 1. Zoudt u ons de duisterheden kunnen noemen, die de verschillende karaktertypen kenmerken?

2. Zijn er niet soms ook "wenselijke" duisterheden, achteraf bekeken?

3. In hoeverre is de erfmassa aansprakelijk voor foutieve denkprocessen?

- 1. Als ik alle duisterheden van de verschillende typen moet gaan opsommen, vrees ik dat deze zitting te lang zal duren. Ik wil daarvan gaarne afzien en volsta met een voorbeeld:

Iemand heeft een bepaald karakter, laten we zeggen: een Leeuw. Hij meent door dit karakter eisen te mogen stellen aan de wereld en van die wereld een conformatie aan zijn karakteristiek te mogen verwachten. Dat is dui- ternis. Dat is nl. niet het erkennen van het "ik" als een afzonderlijk deel in een totaliteit, maar het projecteren van dat "ik" als grondsche- ma op de totaliteit.

2. Ik geloof niet, dat er wenselijke duisterheden zijn, ofschoon ik mij kan voorstellen, dat de mens het duister soms prefereert. De behoefte aan duister is in feite de behoefte aan geborgenheid en niet erkend worden; en deze komt weer voort uit een gebrek aan besef van eigen mogelijkheden of schaamte voor eigen wezen. Ik acht schaamte in deze zin en gebrek aan besef van eigen mogelijkheden absoluut schadelijk en zou als zodanig niet willen stellen, dat bepaalde duisterheden wenselijk zijn. Er zijn voor de mens altijd voldoende dingen nog niet erkend en dus in wezen duister, zo- dat hij zijn behoefte aan het erkennen van het duister dan maar op deze pun- ten moet uitleven en niet voor zichzelf kunstmatig duisterheden moet schep- pen in een bestaan, waarin zij in feite overbodig zijn.
3. Volgens mij in genen dele. Zij bepaalt de denkmogelijkheid. Zij bepaalt mis- schien de eigen karakteristiek. Maar de poging om de werkelijkheid van eigen wezen en diens mogelijkheden te verbergen voor de wereld en voor zichzelf, waarvoor men dan de rede gebruikt, lijkt mij toch wel een specifieke eigen- schap, die voortkomt uit het bestaan zelf en niet uit de erfmassa. Met dezelfde erfmassa zou iemand in een ander milieu totaal anders denken en dus anders reageren. De denkfout ligt m.i. dus niet in de erfelijke over- dracht van bepaalde mogelijkheden en eigenschappen, maar wel in het gebruik ervan.

x Is het milieu meer bepalend dan de erfmassa?

- Voor het denkproces: ja; voor de eigenschappen: neen.

x Hoe kan een mens bewust "goed" zijn? Zodra hij dit denkt te zijn, zal hij zich boven de anderen verheffen. Kan iemand, die volmaaktheid heeft bereikt, zich van zijn volmaaktheid bewust zijn?

- Hier zien wij weer de typische neiging om in de eerste plaats iets tot goed te verklaren. Er bestaat geen werkelijk goed en geen werkelijk kwaad, maar alleen relatief en subjectief; en in de tweede plaats het idee, dat volmaaktheid goed- heid impliceert. Volmaaktheid is gelijktijdig alomvattendheid en zou dus goed en kwaad gelijk en evenwichtig moeten omvatten. Als zodanig lijkt het mij dus wel toe, dat de achtergrond van de vraag in feite een drogreden is. Mijn antwoord is heel eenvoudig:

Een mens, die zich goed noemt, doet dit door anderen te veroordelen.

Hij baseert zijn goed-zijn dus niet op zichzelf, maar eigenlijk op de tekortkomin- gen van anderen. Wie op deze wijze constateert dat hij beter is, is in feite on- evenwichtig, omdat hij een zelfbevestiging zoekt in de tekorten van anderen en niet harmonisch kan leven met zichzelf, zonder zich erom te bekommeren, of dit nu goed of kwaad is volgens enigerlei maatstaf. Een volmaakte zal begrip hebben voor alle dingen, alle dingen kennen en gelijktijdig weten even slecht en even goed te zijn als ieder ander. Dit is juiste volmaaktheid: nl. haar alomvattend- heid, haar volkomen evenwichtigheid.

x Ja, maar het effect van die volmaaktheid betekent toch niet schade doen aan het geheel; voor zover dat in het belang is van het geheel?

- Ongetwijfeld kunt u het zo uitdrukken, omdat het "ik" zichzelf voelt als het geheel. Volmaaktheid houdt dus een evenwichtige oriëntatie op alle waarden in, waarbij alle waarden mede als functie van het "ik" worden begrepen en gezien en als zodanig worden beschermd tegen alle vernietigende invloeden, die als niet noodzakelijk worden erkend. Maar ik wil u er wel even op wijzen, dat een kind dat naar de tandarts gaat die dokter maar erg gemeen vindt, als hij er een stel melk- tanden uithaalt, want dat doet pijn. Toch zal het kind later misschien dankbaar zijn dat daardoor voorkomen werd dat het tweede gebit door wolf werd aangetast. Met andere woorden: standpunt en kennis zijn dus bepalend voor goed en kwaad; wat een persoonlijke interpretatie van een feit is en niet een vaststelling om-

trent de waarde.

- x Vindt u niet, dat juist in deze tijd de waarheid wel eens wordt gezegd door jonge heethoofden, provo's e.d.?
- Ja, ik ben ervan overtuigd, dat ze wel eens de waarheid zeggen. Het jammere is, dat ze dat zelf meestal niet beseffen; en als ze het beseffen, het voor zichzelf althans niet in praktijk brengen.
- x Soms liegen mensen liever dan een ander pijn te doen met de waarheid. Is een leugentje om bestwil dan niet vriendelijker?
- Ongetwijfeld vriendelijker. Maar of het beter is, is een andere vraag. Want er komt een ogenblik, dat een cumulatie van leugentjes ofwel de waarheid tot iets verschrikkelijks maakt, dan wel het onmogelijk maakt om de waarheid nog te stellen. In beide gevallen ontstaat er een zodanige disharmonie en zo'n aantal conflicten, dat het leugentje om een ander niet te kwetsen volgens mij dan toch wel zeer duur wordt betaald.
- x Maar we doen dat toch allemaal wel.
- Ja. Iedereen doet het. De meeste mensen doen er dus verkeerd aan. Ze zeggen tegen zichzelf: "Het is vriendelijker om niet de waarheid te zeggen, dus zal ik een onwaarheid zeggen," niet begrijpende, dat het dan nog altijd verstandiger is om maar te zwijgen.
- x Ik vind, dat er wel manieren zijn, waarop je de waarheid kunt zeggen.
- Ja. Maar dat neemt niet weg dat de manier, waarop u de waarheid zegt, dan altijd toch er een moet zijn, waardoor die waarheid duidelijk wordt. Als dat niet het geval is (als u dus de waarheid zegt op zo'n manier dat niemand haar gelooft), dan ligt u in feite nog veel harder.
- x Dat ligt ook aan mij.
- Dat ligt ook aan u. Want als u de waarheid zegt, moet u het zo zeggen, dat de ander met zijn middelen (begripsvermogen en woordinterpretatie) in staat is die waarheid te beseffen.
- x Maar dan vind ik dat je daarnaast aan de ander duidelijk moet maken, dat je dat doet uit een soort van mildheid.
- Indien dat inderdaad het geval is, kan er geen bezwaar zijn dat u dat erbij zegt. Maar u moet niet zeggen, dat u het uit milddadigheid doet, indien u het in feite alleen doet om de ander eens lekker op stang te jagen.
- x Misschien moet hier meer aan het artsgeheim worden gedacht. Ik bedoel in objectieve zin: een leugentje om bestwil.
- Kijk eens, Als een arts u niet zegt dat u gaat sterven, dan is dat, als u zelf geen antwoord op die vraag eist, misschien nog aanvaardbaar. Het kan voor u psychisch zeer moeilijk zijn dat zonder meer te aanvaarden. Maar als die arts tegen u zegt, dat u helemaal niet zo erg ziek bent, terwijl u bijna op sterven ligt, dan begaat hij een misdaad, ook al zou u dat eventueel een grote psychische schok bezorgen. Hij maakt het u dan nl. onmogelijk om u voor te bereiden op de dood, hetzij materieel of anderszins. Hij heeft daartoe niet het recht.
- x U neemt nu wel het ergste. Een arts kan verzwijgen dat u een ernstige ziekte heeft.
- Ik geloof ook niet, dat dat redelijk is. Indien men dat verzwijgt, terwijl de patient nadrukkelijk en desnoods bij herhaling een antwoord eist, schiet hij m.i. tekort. Als hij werkelijk een goed arts is, zal hij zelfs in staat zijn de mededeling op een zodanige wijze te doen, dat de patient zijn toestand begrijpt en toch in staat is om dit - na de eerste schok misschien - psychisch te verwerken. Dat zou zowel voor de genezing als ook voor het eigen gedrag en het contact met de omgeving m.i. toch wel gezonder zijn.
- x Als mens zijn we afhankelijk van de erkenning van onze medemensen. Als wij nu volgens onze waarheid gaan leven in strijd met onze medemensen, gaan we hieraan dan ten onder?
- Zolang u zich baseert op de erkenning van die medemens, ja. Maar het is de vraag, of in feite die erkenning van de medemensen zo belangrijk is als u denkt; want u wilt meestal liever worden gewaardeerd voor eigenschappen, die u in feite niet bezit dan voor datgene, wat u wel bezit, maar angstvallig pleegt te verbergen.

- x Maar als je toch blijft doorzetten en je komt helemaal alleen te staan, kun je dat verwerken?
- In de eerste plaats: dat kunt u verwerken, omdat u weet dat het juist is. U kunt dan meestal veel meer dan als u eigenlijk het gevoel hebt, dat u het voor niets doet of voor een leugen.
- In de tweede plaats zult u niet alleen komen te staan, indien u maar niet uw gevoel van juistheid anderen tracht op te dringen. Indien u handelt volgens uw begrip van juistheid en u laat een ander toe u daarvoor te beoordelen of te veroordelen, zonder u verder daaraan te storen, zult u ontdekken dat er zeer velen zijn, die u bewonderen en vaak ook benijden. Ik wil daarbij opmerken, dat vaak degenen, die kritiek op anderen hebben en u in uw rechtlijnigheid en openlijkheid zouden aanvallen, in de meeste gevallen degenen zijn, die u ook het meest benijden.
- x We zitten nu wel in een erg schappelijke maatschappij. Maar in de gevallen van een dictatuur is de vorm van de burgerlijke daad zo langzamerhand levensgevaarlijk.
- Dan is daarmee misschien het stoffelijk leven sneller ten einde, maar het houdt in ieder geval een persoonlijkheidserkenning in, waardoor het leven buiten de stof zonder meer kan worden voortgezet. Een conformatie aan de maatschappij tegen eigen besef en beter weten in zal in vele gevallen echter het persoonlijkheidsbesef zodanig doen slinken, dat het na de dood een lange tijd duurt, voordat men zich weer vrijelijk kan bewegen.
- Mag ik een opmerking plaatsen buiten de vragen om? Het valt mij wel op, dat u de conformatie aan de gemeenschap en het leugentje om bestwil met zo'n hartschichtelijkheid verdedigt.
- x Dat kan op ervaring berusten.
- Ik geloof, dat het meer een verdediging van uw praktijk is.
- x Is het mogelijkheid in een maatschappij zoals deze nu is in waarheid te leven? In de waarheid zoals u die omschreef?
- Dat is volledig mogelijk ~~zoals~~ mer die waarheid niet aan anderen opdringt en niet de waarheid demonstratief hanteert om zichzelf van de menigte te onderscheiden, maar haar eenvoudig en natuurlijk als een deel van eigen wezen hanteert.
- x Het rechte pad, dat u ons wilt laten volgen, is zo scherp als een scheermes. Wij kunnen er niet op lopen.
- Neem me niet kwalijk, ^{maar} als het een scheermes is, kan Sinterklaas er op de bekende manier mee naar Spanje rijden. Bovendien is het niet een recht pad. Het is alleen een innerlijke rechtlijnigheid; en dat is iets anders. Het is geen rechte verbinding zonder enige afwijking tussen het heden en een doel in de toekomst. Het is alleen maar het waar-maken van jezelf en het waar-zijn en trouw-zijn aan jezelf. Geloof u mij, gezien het gemiddelde verstandelijke menselijke bewustzijn en de gemiddelde emotionaliteit van de mens is dit dan toch wel een pad met menige meander. U moet dus niet bang zijn, dat dit pad recht door alle dingen heen snijdt; dat is helemaal niet waar. Maar het maakt wel de rationalisatie en het tot edel verklaren van bepaalde dingen onmogelijk.
- x Maar maakt dat het leven niet angstvallig? Ik bedoel, je bent ook een beetje links of een beetje rechts van het pad. Je kunt er niet precies op blijven lopen.
- Ik geloof, dat het het leven niet angstvallig maakt, omdat het pad er namelijk niet is, voordat ik er mijn voet op zet. Want het pad is mijn waarheid; het vormt zich dus naarmate mijn besef van mijzelf, mijn wereld, mijn werkelijke noodzaken en erkenningen vorderen.
- U ziet, ook hier weer een verdediging van het toch maar een beetje rechtlijnige en - zoals dat heet - met een beetje wijdere opvatting (m.a.w. met een verwerping van je besef van recht en juistheid) te leven. Ik geloof niet, dat dat redelijk is.
- x Ik dacht, dat de Orde ons dit ook altijd leerde.
- Hier heeft u dan kennelijk een beeld van de mens, die in de Orde alleen datgene beluistert, wat in zijn eigen interpretatie past. De Orde leert u eerlijkheid, openheid, vrijheid en trouw-zijn aan uzelf. Dat betekent dus niet, dat de Orde u leert dat u met uw begrip van juistheid maar een loopje moet nemen; dat u maar

moet doen en laten wat er toevallig in uw hoofd opkomt en dan later kunt zeggen, dat dat geestelijk toch wel goed zal zijn. Zo is het dus niet.

(Ik geef mijn antwoorden zo rechtlijnig mogelijk om duidelijk te zijn, maar niet in persoonlijke zin, begrijpt u me a.u.b. goed, want het geldt voor de meesten van u, die geen vraag hebben gesteld, in dezelfde mate als voor de vraagsteller.)

x U heeft niet blijk gegeven een hoge dunk van de mens te hebben. Hoe kan uit zo'n mens nog een goede geest voortkomen? Is de geest niet een product van het menselijk denken?

- Als dat waar was, zou ik inderdaad in zak en as zitten. Ik zou het eerder willen omdraaien: Het menselijk bestaan is een projectie van een deel van het wezen en bewustzijn van de geesten, die als mens op aarde leven. Daarmede ligt de zaak al anders.

U zegt, dat ik de mensheid zo negatief bekijk. Ik bekijk haar helemaal niet negatief. Ik zie in haar vele positieve mogelijkheden, maar ik ben zo vrij om haar eigen hoge dunk omtrent zichzelf, voor zover die niet gerechtvaardigd is, niet te delen; en dat is heel iets anders.

De mens is niet het summum summarum, niet het Ultima Thule van de schepping. De mens is doodgewoon een peutertje op de kleuterschool, die nog heel vaak het broekje bevuilt, maar om zichzelf groot te kunnen voordoen zegt: "Die stank komt van anderen."

x Maar hij kan toch ook niet timide door het leven gaan?

- Als u rekening houdt met hetgeen ik u zeg, dan zult u ontdekken, dat de mens juist zeer daadkrachtig door het leven moet gaan, maar met een besef van wat zijn emoties zijn en wat zijn verstand hem zegt. Bij de meeste mensen zakt het verstand weg in de emotie om dan later te voorschijn te worden gehaald als een mogelijkheid om het eigen ongelukkige "ik" met al zijn ervaringen te beklagen; en dat is niet juist. Wie weet wat hij doet, kan zeggen: "Het is mijn emotie, die mij drijft. Ik kan dit niet beheersen. Ik moet het dus accepteren." Dat kan ik me voorstellen. Maar dan moet die mens ook zeggen: "Ik weet, dat wat ik doe in wezen niet geheel juist is. Ik moet dus zoeken naar een manier om het juister te doen." Dat is iets anders.

x Moet een mens niet trachten steeds het middenpad te vinden? Universele wetten leren ons dit toch? Worden alle hemellichamen niet in hun baan gehouden door het midden te vinden tussen de middelpuntvliedende- en de zwaartekracht? Wat menselijke eigenschappen betreft, zoals b.v. altruïsme en zelfzucht, moet ons streven ook hier niet zijn naar een middenpositie in plaats van naar altruïsme alleen?

- Wat dit laatste betreft, kan ik u gemakkelijk antwoorden: Heb uw naaste lief gelijk uzelve; dus niet méér dan uzelf of niet minder dan uzelf. Dat is uw midden. Maar mag ik opmerken, dat het middenpad betekent: niet het kiezen tussen de uitersten buiten u, maar het zoeken naar een evenwicht in uzelf.

x Die bestaan toch ook in onszelf?

- Dan zoekt u daartussen het pad, dat voor u mogelijk is. Daar, waar b.v. emotie en verstand met elkaar in balans zijn, krijgen we een bewuste levensweg, waarbij alle consequenties beseft en aanvaard worden en geen zelfbedrog bestaat omtrent eventuele bedoelingen, die men zelf heeft of t.a.v. hetgeen men van de wereld mag verwachten of meent te mogen eisen.

x Als we het denken vergelijken met het opwekken van een elektrische stroom, kunnen we dan de emotie gelijkstellen met stroomsterkte of spanning?

- Neen. Indien u het denken gelijk stelt met elektrische stroom, moet u de emotie gelijk stellen met een chemische reactie.

Denken berust nl. inderdaad op wat wij kunnen noemen micro-electrische stroompjes, dus kleine impulsen. Emoties, voor zover men die lichamelijk ervaart en ze dus niet deel zijn van een valse voorstelling (meestal een rationalisatie, die in het denken is ingekapseld), zijn het gevolg van de afscheiding van verschillende klieren in het lichaam, waardoor via bepaalde stimuli de reactie van het lichaam zich wijzigt. Als zodanig zijn ze chemisch.

x Maar geeft de emotie dan geen stuwkracht aan het denken?

- Over het algemeen geeft de emotie geen stuwkracht aan het denken, maar wel

aan de daad. Dat is heel typerend. De emotie vervalst bewustzijnswaarden en zelfs waarnemingswaarden; maar gelijktijdig stimuleert zij de dadendrang. Dat komt, omdat de emotie voor de mens een toestand van onevenwichtigheid is, waardoor hij via zijn daden (het is haast een automatisme) streeft naar een hernieuwd evenwicht. Maar u moet wel begrijpen, dat het denken daarbij dus niet rationeel is.

Paniek is een vorm van emotie, maar zij betekent gelijktijdig een vervreemding van de redelijkheid en zelfs enigszins van redelijke observatie.

Liefde is precies hetzelfde. Ik wil niet hatelijk zijn, maar als u ziet waar sommige mensen schoonheid in vinden, dan kan ik mij voorstellen dat anderen zich afvragen hoe het kan, en of liefde werkelijk blind maakt. Indien die liefde een emotie is, maakt ze blind. Indien die liefde echter een erkenning van de ander is, blijkt ineens dat uiterlijkheden onbelangrijk zijn. Die spelen dan ook bijna geen rol meer en wordt het innerlijk erkend. In dit innerlijk is het dan eerder een kwestie van dialoog geworden, die men dan liefde noemt, omdat men door de dialoog in de ander een aanvulling van zichzelf ervaart.

x Wanneer u deze chemische reactie nu vergelijkt met stroompjes in de hersenen, zal de geest toch ook de wijze van denken en emotie ondergaan. Is er dan ook nog een analogie mogelijk met het beeld dat u zo net gebruikte? Hoe zou voor u de vergelijking uitvallen?

- Indien ik de geest hierbij zou moeten betrekken, zou ik het volgende willen stellen:

Aangezien in het bewust denken de geest een zekere invloed heeft, uit zij hiermede vooral zichzelf. In de emotie ervaart zij zichzelf zonder beheersingsmogelijkheid en wordt dus reëler met een wereld geconfronteerd, die in feite niet de hare is. Dat zou men kunnen zeggen. Maar of ik veel verder kan gaan en de vergelijking doortrekken, ik geloof het niet.

x Ik mag dus niet stellen, dat de geest precies volgens dezelfde emotionele principes reageert, die men in de stof ervaart?

- Gelukkig niet.

x Wat u nu heeft gesteld over dat duistere denken, zal ik maar zeggen, is dat iets typisch voor de mens als zodanig, of is dat een tijdsverschijnsel? Ik bedoel, zal in de toekomst dit dilemma niet meer bestaan?

- U vraagt me iets, waarop ik geen absoluut concreet antwoord kan geven; er zijn te veel factoren. Maar laat mij het zo stellen:

Dit duistere denken is kennelijk wel inhaerent aan het menselijk wezen tot nu toe. Indien we echter aannemen, dat de mensheid in deze periode ten hoogste de puberteit heeft bereikt, zal zij aan deze verkeerde benadering van eigen denken en emotionaliteit op den duur waarschijnlijk ontgroeien, indien zij zich voordien, ondanks haar verstandelijke vermogens, niet door haar driftaanvallen en emotionaliteit te gronde heeft gericht.

x U sprak daarnet over de mogelijkheid, dat atoombommen op Nederland zouden vallen

- Mag ik corrigeren? Ik stelde slechts, dat deze mogelijkheid door de mens normalerwijze wordt afgedaan met een "het kan mij niet gebeuren". Zie mijn inleiding.

Wel, vrienden, ik zou zeggen, dat uw aanhoren van dit alles op zijn minst genomen een bewijs is van uw gevoel van eigen onvolkomenheid en misschien ook - laten wij dit hopen - van een verdraagzaamheid. U bent in ieder geval bereid geweest om vele dingen aan te horen, die menig mens als een smaad op de mensheid zou beschouwen. Ik geloof, dat dit hoopgevend is. Want hij, die een kritiek op de mensheid en speciaal op haar denken, mits zo eerlijk mogelijk gegeven (volledig objectief gaat het niet, dat weet ik wel; ik moet het vanuit mijzelf doen), kan aanhoren, zal in zichzelf ook de mogelijkheid vinden, ongeacht mijn uitspraken, zelf een conclusie te trekken omtrent zijn persoonlijk denken en leven.

- Ik neem niet aan, dat dit voert tot een onmiddellijke wijziging in de praktijk, maar het zal waarschijnlijk wel leiden tot een wijziging in uw benadering van uw praktijk; en dit lijkt mij buitengewoon belangrijk.

U moet niet los komen te staan van alle normen en waarden, maar u moet tenminste leren los te staan van alle stellingen, normen en waarden, die niet in uzelf

leven. Ik wil u niet vervreemden van de gemeenschap, al vreest u kennelijk dat hetgeen ik heb gezegd in zijn uiterste consequentie daartoe zou voeren. Maar ik probeer u wel duidelijk te maken, dat u in de gemeenschap pas werkelijk waarde kunt hebben, indien u niet slechts een holle echo bent van die gemeenschap, maar een persoonlijkheid met een eigen leven, denken en praktijk, die door de oprechtheid voor en tegenover zichzelf en tegenover de wereld een bijdrage vormt voor de niveau-verhoging van het gemiddeld bewustzijn van die massa.

Ik heb in vele van uw vragen iets beluisterd als een soort gesluierde kritiek. Zoiets als: Het is gemakkelijk dit alles te zeggen, maar het is onmogelijk dit in praktijk te brengen.

Ik zou u erop willen wijzen, dat "dit is onmogelijk" of "dit is niet doenlijk" een van de meest geliefde ontwijkingen van een erkende noodzaak is, die door de mensheid van vandaag wordt gehanteerd. Zoals vele wensen, die in feite niets met noodzaak te maken hebben, heel vaak met een noodzakelijkheid of een te verwachten noodzakelijkheid worden gerationaliseerd.

Ik kan begrijpen, dat voor sommigen van u dit alles een beetje onplezierig is. Maar hoeveel onplezieriger zou het niet zijn, indien ik u hier zoetsappig had zitten verzekeren, dat u allemaal van die buitengewoon goede, hoogstaande en edele mensen bent, waarin dat enkele foutje ongetwijfeld door ome Lou Verburg onmiddellijk door een tweede kans zou worden verbeterd.

Ik heb u een mening gegeven. Niet de mening van een God, van een onfeilbare, maar van iemand, die leeft en die inzicht heeft niet alleen in u maar in datgene, wat er zich in een groot deel der mensheid (zelfs gedurende langere tijd) afspeelt. Ik heb u een aantal mogelijkheden opgesomd, niet omdat deze mogelijkheden in mijn wereld voor mij zouden bestaan, maar omdat ik erken dat de mensheid, ergens op het ogenblik in een doodlopende straat op mars, slechts door een verandering van haar wezen kan ontsnappen aan dit vastlopen in de omstandigheden, zowel in het persoonlijke leven als in de totaliteit van de mensheid.

Maakt u zich niet zo druk om uw leugentje om bestwil, uw behoefte aan een beetje duisternis enz. voor uzelf goed te praten. Erken, dat die dingen er zijn. Erken, dat zij in wezen niet juist zijn en ga dan rustig verder. U zult dan ontdekken, dat u steeds minder leugentjes om bestwil gebruikt, omdat u steeds beter leert de waarheid werkelijk te hanteren. U zult ontdekken, dat u steeds minder behoefte heeft aan verborgenheid, omdat u - eenmaal uzelf aanvaard hebbende zoals u bent - niet meer gedreven door een soort schaamte- en angstgevoel meent een deel van uzelf voor de wereld te moeten verbergen.

De duistere mens van vandaag is niet duister, omdat hij geen licht bezit, ik herhaal het nogmaals, maar omdat hij dit licht voortdurend afschermt, omdat hij bang is voor licht en waarheid. Maar alleen licht en waarheid kunnen die mens helpen zijn wereld althans enigszins te begrijpen. Ze kunnen hem helpen zichzelf althans enigszins te beheersen. Ze kunnen hem helpen te begrijpen wat zijn daden en ook zijn gedachten aan mogelijke gevolgen en verdere ontwikkelingen met zich brengen.

Ga nooit uit van het standpunt, dat iets onvermijdelijk is. Ga uit van het standpunt, dat je zelf iets onvermijdelijk maakt. Ga niet uit van het standpunt, dat er een God is, Die u straft en belast met het een of ander, of dat er een noodlot is dat u voert in een bepaalde richting. Ga eerder uit van het standpunt, dat u - omdat u niet bereid bent na te denken, eerlijk te zijn tegenover uzelf, te erkennen waar emoties, waar verkeerde denkbeelden en rationalisaties een rol spelen - zich niet kunt onttrekken aan algemeen heersende tendensen, die lang zo dwingend niet zijn als u het zich voorstelt.

Indien u op deze wijze reageert, heeft u veel bereikt. Ik hoop, dat u de kortheid in mijn antwoorden mij niet verwijt en dat u zich niet beklaagt over een gebrek aan duidelijkheid. Indien wij elkaar hebben begrepen, dan hebben wij vanavond iets tot stand gebracht wat menig mens nog niet kan. Iets, wat u vaak ook niet tot stand kunt brengen. Misschien dat u dan in al hetgeen wij vanavond hebben besproken en ook in de manier, waarop dit is gebeurd, voor uzelf een aansporing vindt om een eigen weg tot werkelijke communicatie met uw wereld en een werkelijke erkenning van uzelf te vinden.

:--: